

Predgovor

Potreba po ohranjanju in povečevanju konkurenčnosti na globalnem trgu podjetja vse bolj sili k medsebojnemu povezovanju in sklepanju strateških partnerstev, tako z domačimi kot tujimi podjetji. Med različnimi oblikami povezovanja je najbolj razširjeno oblikovanje koncernov, torej povezovanje podjetij, ki temelji na korporacijskopravni podlagi. Koncernska strukturiranost je ena tipičnih značilnosti sodobnega gospodarstva. S širjenjem pojavnosti koncernov v praksi pa se povečuje tudi pomen pravil, ki urejajo njihovo nastajanje in delovanje. Ta pravila segajo na različna pravna področja, od korporacijskega (na katerem se je razvila celo posebna disciplina – koncernsko pravo) do konkurenčnega, bilančnega in davčnega. Omeniti je treba tudi pravo trga vrednostnih papirjev in prevzemno pravo. Cilji ureditev na posameznih področjih so zelo različni. Med njimi so na primer okrepitev varstva manjšinskih investitorjev in upnikov pred izčrpanosti odvisnih družb, varstvo konkurence in v tem okviru preprečevanje in odpravljanje negativnih učinkov koncentracij na delovanje trga, povečanje transparentnosti razmerij med podjetji, ki delujejo v skupini, izboljšanje informiranosti z zagotavljanjem računovodskih informacij o realni uspešnosti skupine podjetij kot celote, zaščita javnofinančnih interesov itd.

Namen knjige je pregledna, sistematična in poglobljena obravnava pojava koncernov na večini naštetih področij. Knjiga ponuja odgovore na številna vprašanja, s katerimi se srečujejo poslovna, sodna in upravna praksa, hkrati pa je lahko tudi koristen pripomoček pri študiju prava in ekonomije. Koncernska problematika postaja vse bolj pomembna tudi zato, ker se napoveduje, da bodo nekatera velika slovenska podjetja, predvsem tista, v katerih je še vedno neposredno ali posredno udeležena država, prodana večinoma tujim investitorjem. Aktualna bodo torej vprašanja, kako so podjetja zavarovana pred številnimi nevarnostmi, ki jih prinaša sprememba kontrole, kako bo prevzem učinkoval na konkurenco na trgu, kako preprečiti oškodovanje državnega proračuna zaradi prikritih odlivanj dobičkov podjetij v tujino in podobno. S številnimi tovrstnimi vprašanji smo se pri nas sicer srečevali že v preteklosti in se še srečujemo. Spomniti je treba na

primere spornega financiranja matičnih podjetij iz sredstev hčerinskih družb v obliki posojil ali zavarovanj.

Knjiga ima dva dela, ki sta razčlenjena na skupno deset poglavij. V prvem, korporacijsko- in konkurenčnopravnem delu sta obravnavani tematiki koncernskega prava in prava varstva konkurence, glede na specifičnosti, ki veljajo za koncerne, dodano pa je tudi poglavje o materialnih statusnih preoblikovanjih, in sicer v delu, ki se nanaša na koncerne. Podjetniška prestrukturiranja v obliki fuzij so pogosta prav v okviru koncernov, zato je poznavanje posebnosti, ki veljajo za koncernske združitve, še posebej pomembno. Vsebina temelji na spoznanjih sodobne pravne teorije, v koncernsko- in konkurenčnopravnem delu pa so upoštevana številna stališča sodne in upravne prakse, predvsem evropske in nemške.

V drugem, računovodsko-davčnem delu avtorji poglobljeno proučujejo problematiko konsolidiranih računovodskih izkazov. S pomočjo analiz mednarodnih teorij konsolidacijskega računovodenja umeščajo tovrstno problematiko v slovenski zakonodajni prostor in podrobneje razkrivajo prenos zahtevnejših matematično-statističnih metod na področje metod in tehnik konsolidiranja. Poseben mednarodni davčni problem na ravni koncernov so transferne (prenosne) cene v poslovnih transakcijah med povezanimi osebami.

Znanstveno monografijo sta recenzirala ugledna profesorja s področja pravnih in ekonomskih ved dr. Rado Bohinc in dr. Egon Žižmond, za kar se jima v imenu avtorjev zahvaljujeva.

Urednika

Vsebina

1. del

Koncernsko pravo, koncernske združitve in delitve, koncerni in varstvo konkurence

1. Uvod v koncernsko pravo	19
<i>Peter Podgorelec</i>	
2. Posamezne vrste koncernov in temeljni pojmi koncernskega prava	45
<i>Peter Podgorelec</i>	
3. Instrumenti varstva manjšinskih delničarjev/družbenikov in upnikov v koncernskem pravu	62
<i>Peter Podgorelec</i>	
4. Koncernske združitve in delitve	121
<i>Saša Prelič</i>	
5. Koncerni in varstvo konkurence	137
<i>Martina Repas</i>	

2. del

Konsolidiranje, revidiranje, transferne cene

6. Osnovne značilnosti konsolidiranih računovodskih izkazov	209
<i>Majda Kokotec Novak</i>	
7. Konsolidirano letno poročilo in značilnosti konsolidiranja	227
<i>Lidija Hauptman</i>	

8. Konsolidiranje v večstopenjskih koncernih	241
<i>Lidija Hauptman</i>	
9. Revidiranje konsolidiranega letnega poročila	256
<i>Marjan Odar</i>	
10. Poslovni in davčni vidik transfernih (prenosnih) cen	281
<i>Majda Kokotec Novak</i>	

Kazalo

1. del

Koncernsko pravo, koncernske združitve in delitve, koncerni in varstvo konkurence	17
1. Uvod v koncernsko pravo	19
1.1. Predmet koncernskega prava	19
1.2. Koncernsko povezovanje	19
1.2.1. Oblike koncernov	20
1.2.2. Organiziranost koncernov	21
1.2.3. Motivi povezovanja	22
1.2.4. Nastanek koncernov	23
1.2.5. Druge oblike koncentracije	23
1.3. Nevarnosti povezovanja	24
1.4. Koncernski konflikt	25
1.5. Varovalna in organizacijska komponenta	26
1.6. Nevarnosti na ravni obvladujoče družbe	26
1.7. Koncernska klavzula v ustanovitvenih aktih	29
1.8. Obramba pred odvisnostjo družbe	30
1.8.1. Družba z omejeno odgovornostjo	31
1.8.2. Delniška družba	33
1.8.3. Zakon o prevzemih	36
1.9. Nacionalne kodifikacije koncernskega prava	38
1.10. Evropsko pravo	39
1.11. Polje uporabe koncernskega prava	41

1.11.1.	VEBA/Gelsenberg	42
1.11.2.	Volkswagen/Niedersachsen	42
1.11.3.	Analogna uporaba	43
2.	Posamezne vrste koncernov in temeljni pojmi koncernskega prava..	45
2.1.	Dejanski koncern	45
2.1.1.	Večinski delež	46
2.1.2.	Prištevanje oziroma pripisovanje	47
2.1.3.	Odvisnost družbe	48
2.1.4.	Enotno vodenje	53
2.1.5.	Vzajemna kapitalska udeležba	54
2.1.6.	Dolžnosti obveščanja	56
2.1.7.	Holding	58
2.2.	Pogodbeni koncern	58
2.3.	Vključene družbe	61
3.	Instrumenti varstva manjšinskih delničarjev/družbenikov in upnikov v koncernskem pravu	62
3.1.	Dejanski koncern	62
3.1.1.	Obseg dopustnega vpliva	63
3.1.2.	Večstopenjski koncerni	65
3.1.3.	Načini vplivanja	66
3.1.4.	Prikrajšanje	69
3.1.5.	Izravnava prikrajšanja	73
3.1.6.	Poročilo o odvisnosti	75
3.1.7.	Odškodninska odgovornost	80
3.1.8.	Uveljavljanje zahtevkov	82
3.1.9.	Kvalificirani dejanski koncern	86
3.1.10.	Razmerje med koncernskopravnimi in splošnimi pravili	90
3.2.	Pogodbeni koncern	91
3.2.1.	Navodila	92
3.2.2.	Odškodninska odgovornost	94

3.2.3.	Uveljavljanje zahtevkov	97
3.2.4.	Sklenitev pogodbe	97
3.2.5.	Informacijske dolžnosti	98
3.2.6.	Sprememba pogodbe	99
3.2.7.	Prenehanje pogodbe	99
3.2.8.	Poravnava izgube	100
3.2.9.	Zagotovitev zavarovanja	103
3.2.10.	Zakonske rezerve	103
3.2.11.	Nadomestilo in odpravnina	104
3.2.11.1.	Zunanji delničarji/družbeniki	105
3.2.11.2.	Nadomestilo	107
3.2.11.3.	Odpravnina	109
3.2.11.4.	Sodni preizkus primernosti	111
3.3.	Vključitev	112
3.3.1.	Postopek	114
3.3.2.	Pravne posledice	116
3.3.3.	Varstvo upnikov	117
3.3.4.	Izključitev zunanjih delničarjev/družbenikov in pravica do odpravnine	118
3.3.5.	Prenehanje vključitve	119
4.	Koncernske združitve in delitve	121
4.1.	Uvod	121
4.2.	Koncentracijske in koncernske združitve	122
4.2.1.	Koncentracijske združitve	122
4.2.2.	Koncernske združitve	123
4.3.	Pripojitev družbe hčere k družbi materi (<i>merger up-stream</i>) ...	125
4.3.1.	Splošno	125
4.3.2.	Prepoved zagotovitve deležev, ker je prevzemna družba imetnik deležev prevzete družbe	128
4.4.	Pripajanje sestrskih družb (<i>merger side-stream</i>)	129
4.5.	Pripojitev družbe matere k družbi hčeri (<i>merger down-stream</i>) .	131

4.6. Proceduralne poenostavitve – poenostavljena pripojitev (združitev)	133
5. Koncerni in varstvo konkurence	137
5.1. Konkurenčno pravo – ureditev v Sloveniji in Evropski uniji ...	137
5.1.1. Vrste konkurenčno omejevalnih ravnanj	137
5.1.2. Konkurenčno pravo EU	139
5.1.3. Temeljne značilnosti konkurenčnega prava	141
5.2. Naslovljenci pravil konkurenčnega prava in doktrina ekonomske enote	143
5.3. Upoštevni trg	145
5.3.1. Uvod	145
5.3.2. Upoštevni proizvodni oziroma storitveni trg	146
5.3.3. Upoštevni geografski trg	149
5.4. Koncerni in omejevanje konkurence s sporazumi	149
5.4.1. Prepoved omejevanja konkurence s sporazumi – pogoji in analiza	149
5.4.1.1. Uvod	149
5.4.1.2. Obstoj določenih oblik sodelovanja med podjetji	150
5.4.1.3. Cilj ali učinek sporazuma je omejevanje konkurence ..	154
5.4.2. Izjeme od prepovedi omejevanja konkurence s sporazumi	156
5.4.2.1. Splošno	156
5.4.2.2. De minimis	157
5.4.2.3. Izjeme po tretjem odstavku 6. člena ZPOmK-1 oziroma členu 101(3) PDEU	159
5.4.2.4. Skupinske izjeme	160
5.4.3. Sporazumi zunaj dosega 6. člena ZPOmK-1 oziroma členu 101 PDEU	166
5.5. Koncerni in zloraba prevladujočega položaja	166
5.5.1. Splošno	166
5.5.2. Prevladujoč položaj	167
5.5.3. Zloraba prevladujočega položaja	169

5.5.3.1. Splošno.....	169
5.5.3.2. Nekateri primeri zlorab.....	170
5.6. Koncerni in koncentracije.....	178
5.6.1. Splošno.....	178
5.6.2. Pojem koncentracije.....	180
5.6.2.1. Splošno.....	180
5.6.2.2. Združitve.....	181
5.6.2.3. Pridobitev kontrole.....	181
5.6.2.4. Koncernski privilegij.....	184
5.6.2.5. Ustanovitev skupnega podjetja.....	184
5.6.3. Priglasitveni kriteriji.....	185
5.6.3.1. Koncentracije z dimenzijami EU.....	185
5.6.3.2. Priglasitveni kriteriji v ZPOmK-1.....	186
5.6.4. Postopkovna pravila.....	189
5.6.5. Vsebinska presoja koncentracij.....	191
5.7. Sankcije in posebnosti v zvezi s tem pri koncernih.....	193
5.7.1. Splošno.....	193
5.7.2. Sankcije zaradi nesodelovanja ali oviranja preiskave...	194
5.7.3. Sankcije zaradi kršitve določb o prepovedi omejevalnih ravnanj in določb v zvezi z nadzorom koncentracij....	195
5.7.4. Program prizanesljivosti.....	198
Literatura in viri.....	201
2. del	
Konsolidiranje, revidiranje, transferne cene.....	207
6. Osnovne značilnosti konsolidiranih računovodskih izkazov.....	209
6.1. Namen sestavljanja konsolidiranih računovodskih izkazov.....	209
6.2. Zakonske podlage za sestavljanje konsolidiranih računovodskih izkazov.....	210
6.3. Metodika izločevanja oziroma konsolidiranja.....	211
6.3.1. Teorije konsolidiranja.....	211

6.3.2.	Kratek prikaz najznačilnejših metod obračunavanja poslovnih združenj	212
6.4.	Opredelitev konsolidiranja v SRS.....	217
6.5.	Organizacijski prijemi pri sestavljanju konsolidiranih računovodskih izkazov.....	222
6.6.	Preprosti primeri konsolidiranja	224
7.	Konsolidirano letno poročilo in značilnosti konsolidiranja	227
7.1.	Opredelitev konsolidiranega letnega poročila.....	227
7.2.	Zavezanci za sestavitev konsolidiranega letnega poročila in opredelitev skupine.....	227
7.2.1.	ZGD-1.....	227
7.2.2.	SRS.....	229
7.2.3.	MSRP.....	229
7.3.	Temeljna računovodska načela in zahteve konsolidiranja.....	234
7.4.	Postopki konsolidiranja – izločitve	237
7.5.	Prevajanje računovodskih izkazov, sestavljenih v tuji valuti.....	238
8.	Konsolidiranje v večstopenjskih koncernih	241
8.1.	Tehnike konsolidiranja glede na vrsto koncerna	242
8.2.	Metode opredelitve deleža v kapitalu koncerna	244
8.3.	Opredelitev celotne kvote udeležb v koncernski strukturi.....	247
8.3.1.	Enostavni izračun	248
8.3.2.	Izračun z matrikami.....	249
8.3.3.	Zaporedni izračun.....	251
8.3.4.	Neposredni izračun.....	255
9.	Revidiranje konsolidiranega letnega poročila	256
9.1.	Sestavljanje konsolidiranih računovodskih izkazov.....	256
9.2.	Splošno o revidiranju.....	257
9.2.1.	Predmet in namen revidiranja	257
9.3.	Revidiranje računovodskih izkazov.....	258
9.3.1.	Revizijske družbe in zakoniti revizorji.....	259
9.3.2.	Dolžnost varovanja zaupnih podatkov	261

9.3.3.	Hierarhija pravil revidiranja.....	261
9.3.4.	Mednarodni standardi revidiranja	263
9.3.5.	Postopek revidiranja	263
9.3.6.	Revizorjevo poročilo	270
9.4.	Posebnosti revidiranja konsolidiranih računovodskih izkazov ..	272
9.4.1.	Prevzem in nadaljevanje revizijskega posla.....	273
9.4.2.	Ocena tveganja pomembno napačne navedbe	275
9.4.3.	Revizor sestavnega dela	275
9.4.4.	Določitev zneska pomembnosti pri reviziji	275
9.4.5.	Odzivanje na ocenjena tveganja	277
9.4.6.	Revidiranje postopka konsolidacije	278
9.4.7.	Obveščanje posloводства skupine in pristojnih za upravljanje skupine	279
10.	Poslovni in davčni vidik transfernih (prenosnih) cen	281
10.1.	Opredeelitev pojma in pomen transfernih (prenosnih) cen	281
10.2.	Neodvisno tržno načelo.....	283
10.3.	Postopek opredelitve transfernih cen	284
10.4.	Metode za ugotavljanje transfernih cen	284
10.4.1.	Metoda primerljivih prostih cen	287
10.4.2.	Metoda preprodajnih cen.....	288
10.4.3.	Metoda dodatka na stroške.....	289
10.4.4.	Metoda porazdelitve dobička	290
10.4.5.	Metoda stopnje čistega dobička	291
10.5.	Dokumentiranje transfernih cen	293
10.6.	Vnaprejšnji cenovni sporazumi.....	293
	Literatura in viri	295
	Stvarno kazalo.....	299
	Kazalo slik	305
	Kazalo preglednic	306

1. Uvod v koncernsko pravo

1.1. Predmet koncernskega prava

Slovenija je ena tistih držav, ki so v okviru svojega korporacijskega prava posebej uredile tudi povezane družbe. Tej tematiki je namenjen poseben, IV. del Zakona o gospodarskih družbah – ZGD-1 (527. do 562. člen), ki je razdeljen na šest poglavij in nosi prav tak naslov – Povezane družbe. Čeprav je koncern le ena od pojavnih oblik povezav, urejenih z zakonom, se celota pravil, ki urejajo povezane družbe, označuje kot koncernsko pravo (nem. *Konzernrecht*, angl. *law relating to group of companies*). Bolj dosledno bi sicer bilo, če bi uporabljali izraz pravo povezanih družb, vendar je koncernsko pravo pojem, ki se je uveljavil v teoriji in praksi, tako domači kot tuji, in ga je torej treba razumeti v tem širšem smislu, kot pravo povezanih družb. Predmet pravil koncernskega prava so tako družbe, ki so sicer pravno samostojne, vendar na podlagi korporacijskopравnih instrumentov medsebojno povezane. Najpogostejši tak primer je kapitalna povezanost. Če družba pridobi v drugi družbi večinski delež, se domneva, da je druga družba od nje odvisna (drugi odstavek 529. člena ZGD-1). Koncernsko pravo se ukvarja z vprašanji dopustnosti in korporacijskopравnimi predpostavkami takšne povezanosti, še posebej pa z omejitvami, ki jim je pri sledenju svojim specifičnim interesom izpostavljen večinski družbenik (delničar), s pravnimi posledicami njihovih preokračitev in tudi z vprašanji učinkov povezav na organizacijsko strukturo posameznih družb, udeleženih v povezavi (prim. Emmerich, Habersack, 2005, str. 1).

Koncernsko pravo je torej pravo, ki se ukvarja s specifičnimi korporacijskopравnimi vprašanji, ki jih poraja povezovanje družb. Kot tako je koncernsko pravo deloma področje korporacijskega prava.

1.2. Koncernsko povezovanje

Vsekakor je koncern najpomembnejša oblika povezave. Zanj je značilno, da je dvoje ali več družb, ki so pravno samostojne, povezanih z **enotnim vodenjem**.

Enotno vodenje lahko temelji bodisi na ustreznem deležu glasovalnih pravic, ki je dovolj velik, da lahko ena družba v drugi družbi uveljavi svojo voljo (najprej praviloma s postavitvijo »ljudi svojega zaupanja« v nadzorni svet in nato prek njega še v poslovodstvo odvisne družbe v pričakovanju, da bodo člani organov vodenja in nadzora sledili volji obvladujoče družbe, pri nekaterih družbah, kot je d. o. o., pa je možnost vplivanja na vodenje poslov celo formalizirana), ali pa na posebnem tipu pogodbe korporacijskega prava, to je na pogodbi o obvladovanju. Na podlagi pogodbe o obvladovanju nastali pogodbeni koncern je navadno le nadgradnja dejanskega koncerna, to je koncerna, ki temelji na kontrolnem deležu. Ni pa to nujno. Posebnost koncerna je torej v tem, da gre za *pravno samostojne družbe, ki imajo svoje lastne organe vodenja in nadzora, vendar pa se (bistvene) odločitve dejansko sprejemajo zunaj družbe, v obvladujoči družbi*. Obvladujoča družba ima na primer odločilen vpliv na proizvodnjo in nabavo, na trženje in prodajo, na investicije, financiranje in na druga vprašanja poslovanja odvisne družbe. V pravnem smislu gre za dvoje ali več pravnih nosilcev (koncern kot tak ni pravni subjekt), ki imajo lastne organe vodenja in nadzora, v ekonomskem smislu pa za »enotnost« (*»pravno mnoštvo v ekonomski enotnosti«*, koncern kot *polikorporativno podjetje* – Raiser, 2001, str. 805).

1.2.1. Oblike koncernov

Koncerne razvrščamo na: *koncerne z razmerjem nad-/podrejenosti* in na *koncerne enakega ranga* (ZGD-1 jih imenuje koncerni z razmerjem enakopravnosti – tretja alineja prvega odstavka 530. člena).

V prejšnjem poglavju je bila omenjena le prva oblika koncernov – **koncerni z razmerjem nad-/podrejenosti**. Zanje je značilno, da temeljijo na razmerju odvisnosti – družba obvladuje eno ali več drugih družb, ki so nasproti njej v podrejenem položaju oziroma so od nje odvisne. Zakon določa domnevo, da je družba odvisna od druge družbe, če ima druga družba v njej večinski delež, na domnevo o odvisnosti pa se navezuje domneva o enotnem vodenju oziroma obstoju koncerna (t. i. *koncernskopravna kaskada domnev* – drugi odstavek 529. in drugi odstavek 530. člena ZGD-1).

V okviru koncernov z razmerjem nad-/podrejenosti razlikujemo **dejanski koncern** in **pogodbeni koncern**. Zakon ureja tudi **vklučitev**, ki pa je dejansko le posebna vrsta pogodbenega koncerna.

Glede na obseg enotnega vodenja lahko v skupini dejanskih koncernov razlikujemo med *navadnimi* in *kvalificiranimi* koncerni. Prvi so dovoljeni, drugi pa prepovedani. Glede na to, ali so z enotnim vodenjem povezane odvisne družbe na

isti stopnji ali si druga za drugo sledijo v dveh ali več stopnjah, pa lahko ločimo med *eno-* in *večstopenjskimi koncerni* (*piramidno organizirani koncerni*, sestavljeni iz družbe matere, družbe hčere, družbe vnukinje itd.).

Enotno vodenje je skupna značilnost obeh oblik koncernov, tudi **koncerna z razmerjem enakopravnosti**. Razlika v primerjavi s koncernom z razmerjem nad-/podrejenosti je »le« v tem, da med družbami, povezanimi v koncern enakega ranga, ni razmerja odvisnosti. Sicer tudi koncerne z razmerjem enakopravnosti delimo na *pogodbene* in *dejanske*. Pogodbeni koncern temelji na pogodbi, s katero se udeležene družbe prostovoljno prepustijo enotnemu vodenju, katerega nosilka je ena od njih, ali pa se v ta namen oblikuje skupni organ vodenja. Takšna pogodba ni pogodba o obvladovanju (tretji odstavek 533. člena ZGD-1). Za dejanski koncern enakega ranga pa zadostuje že golo dejstvo enotnega vodenja, ne da bi med povezanimi družbami obstajal poseben dogovor. Enotno vodenje večinoma temelji na medsebojni personalni prepletenosti, navadno podprti z vzajemno kapitalsko udeležbo (Emmerich, Habersack, 2005, str. 59).

V ZGD-1 so urejeni le koncerni z razmerjem nad-/podrejenosti. Koncerni z razmerjem enakopravnosti so v zakonu le definirani. Zato je vprašanje, katera pravila naj zanje veljajo oziroma katera pravila o koncernu z razmerjem nad-/podrejenosti je mogoče razširiti tudi na koncerne enakega ranga.

1.2.2. Organiziranost koncernov

V prejšnjem poglavju obravnavana delitev koncernov je delitev v pravnem smislu. Na takšni delitvi temelji tudi zakonska ureditev koncernov v ZGD-1. V ekonomski teoriji pa so v ospredju delitve koncernov po drugačnih kriterijih, zlasti glede na njihovo organiziranost. Ta je lahko centralizirana, decentralizirana ali pa divizijska (Emmerich in Habersack, 2005, str. 49).

Razlika med **centralizirano** in **decentralizirano** organiziranimi koncerni je v tem, koliko podjetniških funkcij (na primer nabava, trženje, financiranje) prevzame vrh koncerna. Več ko je teh funkcij, bolj je koncern centraliziran, vse do tako rekoč popolne enotnosti v ekonomskem smislu, ko se dejanska organiziranost koncerna in pravna samostojnost koncernskih družb skoraj v celoti razhajata.

Tretja oblika koncernov so **divizijsko organizirani koncerni**. Klasična oblika multidivizijske strukture ima na splošno naslednje temeljne značilnosti: oblikovanje oddelkov po načelu členitve objektov, to je glede na proizvode oziroma storitve, projekte, regije, stranke ipd., ločitev strateške od operativne odgovornosti in obstoj vodstvene enote s funkcijo koordiniranja in kontroliiranja (Theisen, 2000, str. 170). Preslikava te strukture na koncerne pomeni,

da vodenje vsaj enega od poslovnih področij prevzamejo hčerinske družbe, redkeje tudi katero od centralnih področij. Namen je zagotoviti čim večjo samostojnost in s tem tudi večjo fleksibilnost, seveda »pod streho« vrha koncerna, ki v zvezi s tem zadrži določene naloge kot centralna področja oziroma funkcije. Nekatere od teh centralnih nalog se lahko tudi osamosvojijo v obliki managementa holdinga. Ključna naloga »vrha« je vsekakor koordiniranje posameznih divizij, ki se večinoma zagotavlja s t. i. dvojnimi mandati – člani uprave vrha koncerna so hkrati člani uprav odvisnih družb ali pa vsaj člani njihovih nadzornih svetov.

1.2.3. Motivi povezovanja

Povezovanje v koncerne je pogojeno z različnimi, predvsem ekonomskimi motivi. Osnovni motiv je gotovo doseganje **sinergije**, torej dodatnega učinka, ki ga posamično podjetje samo zase ne bi moglo doseči (Dubrovski, 2009, str. 243). S povezavo naj bi nastala neka nova vrednost, ki je višja od seštevka vrednosti posameznih, v celoto povezanih delov. Ta »vrednost povezave« lahko izhaja iz stroškovnih prihrankov, povečanih prihodkov, izboljšane učinkovitosti upravljanja, večje finančne moči in stabilnosti povezanih podjetij ipd. Končni namen je okrečiti konkurenčnost in s tem podjetjem v zaostrenih razmerah poslovanja omogočiti nadaljnji obstoj in pospešeni razvoj. Ta namen je z **zunanjo (eksterno) rastjo** podjetja ena od njenih pojavnih oblik je tudi koncernsko povezovanje s pridobivanjem kontrolnih deležev v drugih družbah, lažje uresničljiv, saj je zunanja rast v primerjavi z notranjo (organsko) rastjo, to je rastjo, ki temelji na lastnih proizvodnih in drugih zmogljivostih, hitrejša in tudi cenejša. Na tak način se lahko podjetje širi v isti dejavnosti, v isti panogi ali pa zunaj panoge, s čimer se dosega učinek diverzifikacije.

Posebnost in hkrati tudi prednost koncernskega povezovanja (na primer v primerjavi z združitvami) je predvsem v tem, da vse povezane družbe ohranijo pravno samostojnost. To omogoča **omejitev tveganja izgub** na določeno premoženje, »osamosvojeno« v obliki pravnega subjekta, in tako načeloma ne obremenjuje drugih delov skupnega podjetja. Poleg tega koncernska struktura omogoča **ločitev med strateškim in operativnim vodenjem** – odločitve, ki zadevajo skupino družb kot celoto, prevzame vrh koncerna (»centrala«), organi vodenja in nadzora podrejenih družb pa prevzamejo tekoče (dnevno) poslovanje in zanj odgovarjajo (Drygala, Staake, Szalai, 2012, str. 623), in sicer po strožjih pravilih, to je po pravilih korporacijskopravne odgovornosti. Kot pravno samostojne družbe so koncernske družbe dolžne izdelati **lastne letne računovodske**

izkaze, kar omogoča jasno razmejitev rezultatov poslovanja med posameznimi deli skupnega podjetja (Raiser, 2001, str. 808).

Koncernske strukture, oblikovane z ustanovitvijo novih družb kot samostojnih pravnih subjektov, so zelo primerna oblika za **vstop na tuje trge**, če do širitve podjetja ne pride na podlagi prevzema tamkajšnje družbe. Z ustanovitvijo hčerinskih družb po pravu države gostiteljice (v nekaterih primerih pravo tuje države to celo zahteva) se podjetje ob širitvi poslovanja v tujo državo lažje prilagaja njenemu pravnemu in tudi splošnemu družbenemu redu (Raiser, 2001, str. 808).

1.2.4. Nastanek koncernov

Od ekonomskih motivov integriranja je odvisen tudi način nastanka koncerna. Koncern lahko nastane bodisi s **pridobitvijo kontrolnega deleža** v že obstoječi družbi bodisi z **ustanovitvijo nove družbe**. Poenostavljena oblika ustanovitve nove družbe je **izčlenitev** kot vrsta materialnega statusnega preoblikovanja v kategoriji delitev, od uveljavitve novele ZGD-1B posebej urejena tudi v našem pravu (623. člen ZGD-1). V prvem primeru, to je v primeru pridobitve kontrolnega deleža, gre za koncentriranje podjetij, v drugem primeru pa za pravno osamosvajanje posameznih obratov podjetja. Lahko se izloči tudi celotno podjetje in prenese na novo družbo. V tem primeru, to je pri popolni izčlenitvi, sicer prenosna družba ne preneha, vendar pa je edino premoženje, ki po izčlenitvi ostane, kapitalski delež v novi družbi. Z izčlenitvijo se torej uresničujejo drugačni interesi koncernskega strukturiranja kot pri pridobitvi kontrolnega deleža. Ti so povezani predvsem z dejstvom, da poslej za obveznosti iz poslovanja izčlenjenega obrata jamči le njegova lastna aktiva, podreditev novemu pravnemu nosilcu pa pomeni tudi, da se za izčlenjeno premoženje oblikujejo lastni organi vodenja in nadzora. Sicer lahko tudi izčlenitev omogoča koncentracijske učinke – v primeru izčlenitve s prevzemom, ko izčlenjeno podjetje ali del prevzame obstoječa družba.

1.2.5. Druge oblike koncentracije

Ekonomske učinke koncentriranja podjetij je mogoče doseči tudi na druge načine, na primer z združitvijo (v obliki pripojitve ali spojitve) ali nakupom (dela ali celote) podjetja (*asset deal*), vendar ima koncernsko povezovanje v primerjavi s tema dvema oblikama koncentracije nekatere pomembne prednosti (Kübler, Assman, 2006, str. 416). Ob že omenjenih v poglavju 1.2.3 je treba omeniti še tri. Z združitvijo se izgubi *goodwill* vsaj ene od firm združenih družb, medtem ko v koncern povezane družbe ostanejo pravno samostojne in tako zadržijo tudi firmo in njeno dobro ime. V primerjavi z nakupom podjetja je prednost

koncernskega povezovanja predvsem v tem, da za kontrolo zadošča že pridobitev večinskega glasovalnega deleža (ali pa še manjšega – prim. drugi odstavek 7. člena ZPre-1, ki določa 25-odstotni prevzemni prag) v družbi imetnici podjetja (*share deal*), s čimer se lahko finančno breme pridobitve kontrole – v primerjavi z vrednostjo integrirajočega podjetja – bistveno zmanjša. To breme pa je lahko še manjše, če se pridobivanje kontrole (v družbi vnukinji) izvede prek vmesne družbe (družbe hčere), v kateri ima družba mati kontrolni delež (*piramidni učinek* koncernskega strukturiranja – Raiser, 2001, str. 808). Končno je treba omeniti tudi nižje stroške in enostavnejši način »vzpostavitve prejšnjega stanja« kot pri združitvi. Če se želi izpeljati obratna operacija – dekoncentracija podjetij (na primer zaradi konkurenčnopравnih razlogov) –, je v primeru združitve treba opraviti delitev, v primeru koncernske strukturiranosti pa je dovolj le odsvojitve kapitalskega deleža.

1.3. Nevarnosti povezovanja

S koncernskim povezovanjem so povezane tudi številne nevarnosti. Z njimi se ukvarjajo različna pravna področja, predvsem konkurenčno, pa tudi korporacijsko. S korporacijskopravnega vidika je zlasti relevantna nevarnost uporabe obvladujočega vpliva v nasprotju z interesi odvisne družbe, zaradi česar so lahko **ogroženi interesi njenih manjšinskih družbenikov (delničarjev) in upnikov**. Udejanji se lahko v različnih oblikah prikrajšanj (oziroma »izčrpavanje«) odvisne družbe. Obvladujoči družbenik lahko izsili, da uprava odvisne družbe sklepa pogodbe z neustreznimi transfernimi cenami bodisi z njim bodisi z drugo družbo, ki je z njim povezana. Tipični primeri prikrajšanj so tudi nezavarovana ali pa neustrezno obrestovana posojila, dana obvladujoči ali drugi povezani družbi, in različne fingirane pogodbe, od svetovalnih do licenčnih, prek katerih se dobiček na prikrit način odliva iz odvisne družbe v obvladujočo ali z njo povezano družbo. Prikrajšanje se lahko kaže tudi v obliki plačevanja t. i. koncernskih prispevkov, preusmeritev poslovnih priložnosti, dajanja nepremičnin ali drugih sredstev v brezplačni najem, ustavitve razvoja zaradi zaščite proizvodnih programov v drugih povezanih družbah ali uporabe v odvisni družbi razvitega znanja in izkušenj (*know how*) v korist drugih povezanih družb. Nevarnost za odvisno družbo je tudi v tem, da se mora zaradi vključitve v koncern njen poslovni promet omejiti le na družbe v koncernu in je tako izločena iz tržnega okolja (Emmerich, Habersack, 2005, str. 10).

V naštetih in številnih drugih primerih prikrajšanj, ki so posledica vpliva kontrolnega družbenika, so lahko manjšinski družbeniki oškodovani zaradi

izgubljenih dividend in manjše vrednosti kapitalskega deleža. Če se s prikrajšanji povzroči insolventnost odvisne družbe, pa so lahko oškodovani tudi njeni upniki.

1.4. Koncernski konflikt

Načeloma pri vsakem družbeniku, ki ima možnost obvladujočega vpliva, obstaja nevarnost, da bo svoj vpliv uporabil v nasprotju z interesi družbe, **vendar je pri nekaterih družbenikih ta nevarnost večja**. To so predvsem tisti družbeniki, ki uresničujejo podjetniške interese tudi zunaj družbe in imajo v drugi družbi kontrolni delež ali pa sami neposredno opravljajo gospodarsko dejavnost (*družbeniki podjetniki*). S tem nastane povsem nov interesni položaj. Če ima kontrolni družbenik delež le v eni družbi (*družbenik zasebnik*), so njegovi lastni interesi (vsaj »ob normalnih okoliščinah«) usmerjeni v čim boljše poslovanje družbe in s tem čim višji dobiček, od česar imajo korist tudi manjšinski družbeniki in upniki družbe. To pa se spremeni, če družbenik obvladuje še eno ali več drugih družb. V tem primeru nastane nevarnost, da bodo njegovi interesi v družbi usmerjeni v uresničevanje interesov druge družbe, še posebej, če ima v tej drugi družbi večji kapitalski delež kot v prvi in s tem večjo ekonomsko korist od posameznega pravnega posla ali poslovnega ukrepa. Našteta prikrajšanja so nato običajno le posledica takšnega interesnega konflikta.

Konflikt med družbenikom podjetnikom in manjšinskimi družbeniki ter upniki (odvisne) družbe imenujemo *koncernski konflikt* (Drygala, Staake, Szalai, 2012, str. 623) in prav »obvladovanju« tega konflikta je namenjeno koncernsko pravo (Kuhlmann, Ahnis, 2001, str. 1).

Ob tem je treba poudariti, da se lahko ekonomski interesi uresničujejo tudi v različnih drugih pravnih oblikah, ne samo v gospodarski družbi, na primer kot samostojni podjetnik. Vprašamo se lahko tudi, ali je sploh bistvena vsebina »drugačnega interesa« oziroma ali je to lahko samo interes ekonomske narave. Glede na namen koncernskega prava bi morale biti bistveno, da je interes, ki ga kontrolni družbenik uresničuje zunaj družbe, toliko močan, da utemeljuje (povečano) nevarnost koncernskega konflikta, to je nevarnost, da bo možnost obvladujočega vpliva uporabljena v škodo družbe in v korist uresničevanja tega drugega (»zunajdružbenega«) interesa. Ob ekonomskem je lahko to tudi javni interes. To pomeni, da se lahko v koncernskem konfliktu znajdejo tudi osebe javnega prava, od države do lokalnih skupnosti, če so imetnice kontrolnih deležev v (gospodarskih) družbah. S tega vidika je v našem pravu problem, kako opredeliti polje uporabe koncernskega prava glede na pravne oblike subjektov,